

ΚΡΙΤΙΚΟΝ ΚΑΙ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ

Hans Bardtke, Die Handschriftenfunde am Toten Meere. Die Sekte von Qumran. Evangelische Haupt-Bibelgesellschaft zu Berlin 1958. Σελ. VIII+337.

Ὁ συγγραφεὺς τοῦ παρόντος ἔργου, ἔγκριτος καθηγητὴς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Λιψίας, κ. H. Bardtke εἶχεν ἀσχοληθῆ περὶ τὰ χειρόγραφα εὐρήματα τῆς παρὰ τὴν Νεκρῶν θάλασσαν περιοχῆς ἐν τῷ ἤδη τῷ 1953 ἐκδοθέντι ὑπὸ τῆς ἐν Βερολίῳ Evangelische Haupt-Bibelgesellschaft I τόμῳ, τοῦ ὁποίου ἔργου ἀμεσος συνέχεια εἶναι ὁ παρῶν II τόμος. Ἐν αὐτῷ ἀφ' ἑνὸς ἐξετάζονται τὰ σπουδαιότατα εὐρήματα τοῦ Κουμράν καὶ τὰ συναφῆ πρὸς αὐτὰ προβλήματα, καὶ δὴ ἐν σχέσει πρὸς τὸν Χριστιανισμόν, ἀφ' ἑτέρου δὲ παρατίθενται ἐν γερμανικῇ μεταφράσει τὰ εὐρεθέντα ἐξωβιβλικά κείμενα καὶ αἱ ὑπάρχουσαι ἀρχαῖοι εἰδήσεις περὶ τῶν Ἑσσαίων καὶ τῶν συναφῶν ὀργανώσεων. Ἐν τῷ α' τμήματι τοῦ τόμου τούτου, τῷ ἀφιερωμένῳ εἰς τὰς περὶ τὸ Κουμράν ἐρεύνας, προτάσσονται γεωγραφικαὶ καὶ κλιματολογικαὶ πληροφορίες περὶ τῆς περιοχῆς τοῦ Κουμράν καὶ τῶν ἐν αὐτῇ ἐγκαταστάσεων βορειοδυτικῶς τῆς Νεκρᾶς θαλάσσης (σ. 1-6), εἶτα δὲ σκιαγραφεῖται ἡ ἱστορία τῶν ἐγκαταστάσεων τούτων (σ. 6-12) καὶ ἐν συνεχείᾳ ἐξετάζονται αἱ οἰκονομικαὶ συνθήκαι τῆς περιοχῆς ταύτης (12-17), ἡ θέσις τοῦ Κουμράν ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς ἐξερευνησέως τῆς Παλαιστίνης (σ. 17-25), τὰ ἀρχαιολογικὰ εὐρήματα τοῦ Κουμράν ἐν τῇ ἱστορικῇ τῶν ἐξελίξει (σ. 25-82), τὰ νέα χειρόγραφα εὐρήματα τοῦ Κουμράν (βιβλικά σελ. 82-107, ὑπομνήματα εἰς βιβλία τῆς Π.Δ. κλπ. σ. 107-117, ἀπόκρυφα σ. 117-120, ποικίλα ἐξωβιβλικά σ. 121-183), τὰ χρονολογικὰ ζητήματα τῶν εὐρημάτων τούτων (σ. 184-197) καὶ τέλος ἐξετάζεται ἡ σχέση τῆς ἀπὸ τοῦ 196 ἢ 176 π. Χ. μέχρι τοῦ 68 μ. Χ. διαβιώσεως ἐκεῖ κοινότητος τοῦ Κουμράν πρὸς τὸν Χριστιανισμόν (σ. 198-211), ἀν καὶ ὁ συγγραφεὺς νομίζει ὅτι εἶναι πρόωρος εἰσέτι ἡ δυνατότης νὰ λεχθῆ τι τὸ ἀπικριβωμένον περὶ τοῦ σοβαρωτάτου τοῦ θέματος καὶ εὐλόγως φρονεῖ ὅτι ἀπαιτεῖται μεγάλη προσοχὴ εἰς τὴν ἔρευναν ταύτην. Τὸ δὲ συμπέρασμα τῆς ἐρέυνης του εἶναι ὅτι ἡ «μοναδικότης τῆς μορφῆς τοῦ Ἰησοῦ καὶ τῆς Ἐκκλησίας ἐξαιρεταὶ κάλλιον, ἐφ' ὅσον καὶ τὸ πνευματικὸν καὶ τὸ ἱστορικὸν περιβάλλον αὐτῶν ἐρευνητῶν κάλλιον τῇ βοηθείᾳ τῶν κειμένων τοῦ Κουμράν» (σ. 211).

Ἐν δὲ τῷ β' τμήματι τοῦ μετὰ χεῖρας τόμου παρατίθενται ἐν ἰδίᾳ γερμανικῇ μεταφράσει τὰ κείμενα τῶν ἐξωβιβλικῶν κειμένων «ὁ πόλεμος τῶν υἱῶν τοῦ φωτὸς κατὰ τῶν υἱῶν τοῦ σκότους», «οἱ αἰνοὶ», «τὸ Βιβλίον τῆς Δαμασκοῦ», ὁ λεγόμενος «κύλινδρος τοῦ Λάμεχ», «τὸ καταστατικὸν τῆς κοινότητος», «αἱ εὐλογίαι», «λειτουργικαὶ προσευχαί», «οἱ λόγοι τοῦ Μωϋσέως», «τὸ βιβλίον τῶν μουσικῶν διδασκαλιῶν», τὰ «ὑπομνήματα» εἰς τοὺς προφήτας Μιχαῖαν, Σοφονίαν καὶ Ναούμ καὶ τοὺς Ψαλμοὺς, τὰ «μυστικὰ κείμενα» καὶ «ἡ προσευχὴ τοῦ βασιλέως Nabunaid. Εἶτα, ὡς ἐν παραρτήματι, παρατίθενται ἐν γερμανικῇ πάλιν μεταφράσει ἀρχαῖαι εἰδήσεις περὶ Ἑσσαίων καὶ συγγενῶν ὁμάδων σταχυολογημένα ἀπὸ τῶν ἔργων τοῦ Φίλωνος καὶ τοῦ Φλαβίου Ἰωσήπου. Τέλος παρατίθεται ἡ κυριωτάτη βιβλιογραφία, πίναξ τῶν περιεχομένων καὶ 15 ἐγχρωμοὶ εἰκόνες τῶν περιοχῶν τῶν εὐρημάτων καὶ ἕτεραί εἰκόνες κεραμῶν εὐρημάτων, ὡς καὶ τοπογραφικοὶ πίνακες.

Καίτοι καὶ πρὸ τῆς ἐκδόσεως τοῦ παρόντος II τόμου (1958) καὶ μετ' αὐτὴν ἔχουσι μέχρι σήμερον πολυάριθμοι πραγματεῖαι δημοστευθῆ περὶ τῶν εὐρημάτων τοῦ Κουμράν καὶ τῶν γειτονικῶν περιοχῶν, ὅμως τὸ ἔργον τοῦτο κατέχει σπουδαίαν μεταξὺ τούτων θέσιν διὰ τε τὴν πληρότητα καὶ τὴν σαφήνειαν καὶ τὴν νηφαλιότητα τῆς ἐρέυνης καὶ τὴν παράθεσιν τῶν κειμένων ἐν ἐπιμελημένῃ μεταφράσει, δι' ἃ πάντα πολλοὶ ὀφείλουσι χάριτες εἰς τὸν ἐν Λιψίᾳ διαπρεπῆ συνάδελφον. Ἄς εὐχηθῶμεν, ὅπως μὴ βραδύνη νὰ ἴδῃ τὸ φῶς τῆς δημοσιότη-

τος καὶ ὁ ἐν τῷ προλόγῳ τοῦ παρόντος ἔργου προαναγγελλόμενος III τόμος, ὅστις θὰ διαλαμβάνῃ περὶ τῶν εὐρημάτων τοῦ Chirbet Mird.

Π. Ι. ΜΙΡΑΤΣΙΩΤΗΣ

Jean Daniélou, Les saints paiens de l' Ancien Testament. Editions du Seuil. Paris 1955. Σελ. 174.

Ἐν τῷ μετὰ χεῖρας βιβλίῳ τοῦ γνωστοῦ ρωμαιοκαθολικοῦ Γάλλου πατρολόγου, ὕπερ μετὰ τινος καθυστερήσεως ἔφθασεν εἰς χεῖρας ἡμῶν, ἐξετάζονται οἱ ἐν τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ μνημονευόμενοι «ἐθνικοὶ» ἄγιοι, τοῦ ὅρου «ἐθνικός» χρησιμοποιοῦμενον ἐνταῦθα οὐχὶ ἐν τῇ συνήθει ἐννοίᾳ τοῦ εἰδωλολάτρου, ἀλλὰ τοῦ ξένου πρὸς τὴν ἀπὸ τοῦ Ἀβραάμ ἀρχομένην βιβλικὴν θείαν ἀποκάλυψιν, οὐχὶ ὅμως ξένου καὶ πρὸς τὸν Θεόν. Ἀνὰ ἐν κεφάλαιον ἀφαιρούται ἐνταῦθα εἰς τὸν Ἄβελ, τὸν Ἐνώχ, τὸν ὑπὸ τοῦ προφήτου Ἰεζεκιήλ (ιδ' 12) μνημονευόμενον Δανιήλ, ὃν ὁ κ. Daniélou διακρίνει ἀπὸ τοῦ ὁμωνύμου ἑβραίου προφήτου, τὸν Νῶε, τὸν Ἰώβ, τὸν Μελχισεδέκ, τὸν Λὼτ καὶ τὴν βασίλισσαν Σαβῶ, ἧτις ἐπισκεφθεῖσα τὸν βασιλέα-Σολομῶντα ἐξεδήλωσεν οὐ μόνον τὸν θαυμασμόν της πρὸς αὐτόν, ἀλλὰ καὶ τὴν εὐλάβειάν της πρὸς τὸν ἀκύριον τὸν θεὸν αὐτοῦ καὶ περὶ ἧς ὁμιλεῖ καὶ ὁ Κύριος. Ἡ ὥραία ἔκθεσις πλαισιούται ἐντὸς δύο περισπουδάζτων καὶ βιβλικῶς καὶ πατρολογικῶς καὶ θεολογικῶς θεμελιωμένων κεφαλαίων, ὧν τὸ μὲν πρῶτον ἀποτελεῖ τὴν εἰσαγωγὴν, τὸ δὲ τελευταῖον τὸ συμπέρασμα τῆς ἐν λόγῳ ἐκθέσεως. Ἐν παραρτήματι παρατίθεται ὁ περισπούδαστος πρόλογος τῶν «Ἀποστολικῶν διαταγῶν» (Ἡ' β' 5-23), πρὸς τὸ περιεχόμενον τοῦ ὁποίου ὁ κ. Dan. συσχετίζει τὰς ἐν τῷ βιβλίῳ του ἐκτιθεμένας θέσεις του. Αἱ θέσεις αὗται δὲν εἶναι μὲν ξένοι οὔτε πρὸς τὴν πατερικὴν, οὔτε πρὸς τὴν βιβλικὴν θεολογίαν, ἀρα οὔτε πρὸς τὴν διδασκαλίαν τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, ἐν τῇ ὁποίᾳ, παραδείγματος χάριν, κατὰ τὴν Κυριακὴν τῶν προπατόρων (μετὰ τὴν 11 Δεκεμβρίου) εὐφημοῦνται, πρὸς τοὺς ἄλλοις, καὶ ὁ Ἐνώχ καὶ ὁ Νῶε καὶ ὁ Μελχισεδέκ, τῇ δὲ 6ῃ Ματοῦ ἀγεται ἡ μνήμη τοῦ Ἰώβ. Ὅμοιαι θέσεις αὗται, σχετιζόμεναι πρὸς τὸ ἔργον ἐξωτερικῶν ἱεραποστολῶν προσαρμύζονται μᾶλλον πρὸς τὴν γνωστὴν ἀθήναις εἰς τοὺς Ὁρθοδόξους διδασκαλίαν τοῦ Αὐγουστίνου, συμφώνως πρὸς τὴν ὁποίαν ὁ R. Guardini δὲν διστάζει νὰ χαρακτηρίσῃ τὸν Βούδδαν ὡς πρόδρομον τοῦ Χριστοῦ καὶ ἡ ρωμαιοκαθολικὴ ἐν γένει θεολογία παραδέχεται τὴν ὑπαρξίν σαζομένων ἀνθρώπων καὶ μετὰ τοῦ νεωτέρου ἐθνικοῦ κόσμου.

Π. Ι. ΜΙΡΑΤΣΙΩΤΗΣ

Hendrik van Oyen, Liebe und Ehe, Evangelische Ethik II. Verlag Fr. Reinhardt. Basel 1958. Σελ. 393.

Ἐν τῷ παρόντι τεύχει Π τῆς Εὐαγγελικῆς Ἠθικῆς τοῦ ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Βασιλείας (Basel) καθηγητοῦ κ. Van Oyen, ἧς τὸ τεῦχος Ι ἐβιβλιογραφήσαμεν ἐν τῇ «Θεολογία» (ἔτους 1953), ἐξετάζονται τὰ δυσκολώτατα προβλήματα τοῦ χριστιανικοῦ γάμου. Τὸ βιβλίον διαιρεῖται εἰς τρία τμήματα, ἐν μὲν τῷ α' τῶν ὁποίων χαράσσονται αἱ εὐαγγελικαὶ κατευθυντήριοι περὶ γάμου γραμμαὶ (σελ. 7-12), ἐν τῷ β' ἀναπτύσσονται τὰ γενετησιακὰ καὶ κοινωνικοθρησκευτικὰ φαινόμενα ἔρωτος, μνηστεία, διαφορὰ φύλων καὶ ἡ ἀγαμία (σελ. 113-244) καὶ ἐν τῷ γ' τμήματι ἐξετάζεται ὑπὸ τὸ φῶς «τοῦ νόμου καὶ τῆς χάριτος» ἡ ἔννοια τοῦ γάμου, τὸ ἀδιάλυτον αὐτοῦ, ὁ πολιτικὸς γάμος καὶ ἡ στέψις καὶ ἡ τεκνογονία (σ. 245-387) καὶ τέλος παρατίθεται πίναξ ἀλφαβητικὸς πίναξ πραγμάτων (σ. 388-393). Ὁ συγγραφεὺς ἀπευθυνόμενος ἐνταῦθα πρὸς εὐρύτερον, ἀλλὰ πάντως ἀνωτέρας μορφώσεως κοινόν, προσπαθεῖ μετὰ βαθείας γνώσεως τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς καὶ τῆς συγχρόνου κοινωνίας νὰ ἀναπτύξῃ ὑπὸ τὸ φῶς τῆς Ἀγ. Γραφῆς, ἐν πνεύματι προτεσταντικῆ νοουμένης, τὸ σπουδαιότατον θέμα τοῦ γάμου μετὰ τῶν ποικίλων συγχρόνων προβλημάτων του.

Παρά τὰς εἰς τὸ πνεῦμα τῆς ἐποχῆς γινομένης παραχωρήσεις εἰς τὸ μέγα θέμα τοῦ γάμου ἐκ μέρους τοῦ συγγραφέως, τὸ μετὰ πολλῆς σαφηνείας καὶ γνώσεως συντεταγμένον βιβλίον του εἶναι ἄξιον συστάσεως πρὸς μελέτην εἰς τὸν γερμανομαθῆ ὀρθόδοξον θεολόγον καὶ κοινωνιολόγον. Ὑπογραμμίζομεν ἰδιαίτερώς τὰ περὶ ἀγαμίας καὶ διαλύσεως τοῦ γάμου κεφάλαια αὐτοῦ.

II. I. ΜΙΡΑΤΣΙΩΤΗΣ

Alfred Müller—Armack, Religion und Wirtschaft. Geistesgeschichtliche Hintergründe unserer europäischen Lebensformen. W. Kohlhammer Verlag. Stuttgart. 1959. Σελ. XV+605.

Περὶ τοῦ σπουδαίου θρησκευτικοκοινωνιολογικοῦ ἔργου τοῦ ἐπιφανοῦς καθηγητοῦ τῆς Ἑθνικῆς οἰκονομίας καὶ τῆς Κοινωνιολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Κολωνίας, νῦν δὲ Γενικοῦ Γραμματέως τοῦ ὑπουργείου τῆς Ἑθνικῆς Οἰκονομίας τῆς Δυτ. Γερμανίας καὶ συνεργάτου τοῦ δαιμονίου Γερμανοῦ οἰκονομολόγου κ. Erhard, τὸν ὁποῖον καὶ εἶχε συνοδεύσει οὗτος κατὰ τὴν εἰς Ἑλλάδα ἐπίσκεψίν του ἐν ἔτει 1953, εἶχε δοθῆ εἰς ἡμᾶς ἡ εὐκαιρία νὰ ὁμιλήσωμεν ἀπὸ τῶν στηλῶν μὲν τοῦ βιβλιογραφικοῦ τούτου δελτίου, ὅτε ἐβιβλιογραφήσαμεν τὸ ἑρατὸν του ἔργον «Das Jahrhundert ohne Gott», ἀπὸ δὲ τῶν στηλῶν τοῦ παρομοίου δελτίου τῆς «Ἐπετηρίδος τῶν Βυζαντινῶν σπουδῶν» (1954), ὅτε ἐκρίναμεν τὴν λαμπρὰν μονογραφίαν του «Zur Religions—Soziologie des Europäischen Ostens». Σήμερον χαίρομεν πολὺ διότι παρέχεται εἰς ἡμᾶς ἡ εὐκαιρία νὰ παρουσιάσωμεν τὸ ὅλον μνημειώδες ἔργον τοῦ σοφοῦ ἀνδρός, τὸ ἀναφερόμενον εἰς τὴν κοινωνιολογίαν τῆς θρησκείας καὶ τοῦ πολιτισμοῦ, ἕπερ εὐρηται εἰς νέαν ἐκδοσιν ἀποτεθησαυρισμένον ἐν τῷ μετὰ χεῖρας τόμῳ καὶ στρέφεται περὶ τὴν ἐν Εὐρώπῃ κατάστασιν, περιέχει δὲ καὶ ἀνεκδότους ἐργασίας του.

Πρωτάσεται ἡ ἀνεκδοτος, λίαν δὲ ἀνδιαφέρουσα μονογραφία του περὶ τῆς «σημασίας τῆς κοινωνιολογίας τῆς θρησκείας ἐν τῷ παρόντι» (σελ. 1-14) καὶ ἔπονται εἴτα αἱ σπουδαῖαι μονογραφίαι περὶ τῶν κύκλων τῆς ἀναπτύξεως τῆς μορφῆς τοῦ ἡμετέρου πολιτισμοῦ ('Ἀνατολῆ καὶ Δύσις, Μεσαίων καὶ νέοι χρόνοι, ὁ γερμανικὸς κύκλος, ἡ μεταπτώσις εἰς τὴν ἐκκοσμίκευσιν, ὡς καὶ ἡ μετάπτωσις ἐκ τῆς προσωπικότητος εἰς τὸν πολιτισμὸν τῶν μαζῶν» (σελ. 15-45), ἡ περὶ τῆς γενεαλογίας τῆς οἰκονομίας (σελ. 46-244), ἡ πρωτότυπος καὶ ἀνεκδοτος μέχρι τοῦδε μονογραφία περὶ τῆς πνευματικῆς ἱστορίας τῶν ἀποικιῶν τοῦ γερμανικοῦ Barock (σ. 245-327), ἡ ἐπικαιροτάτη καὶ ὑπὸ ἠὲξημένην πως μορφήν ἀναδημοσιευμένη ἐνταῦθα μονογραφία περὶ τῆς κοινωνιολογίας τῆς θρησκείας ἐν τῇ εὐρωπαϊκῇ 'Ἀνατολῇ (σ. 328-370), ἡ περὶ τοῦ ἄνευ Θεοῦ αἰῶνος (1832μέχρι σήμερον, σελ. 374-512), αἱ πρωτότυποι μονογραφίαι «περὶ τῆς μεταφυσικῆς τῶν ἐπι μέρους μορφῶν τοῦ πολιτισμοῦ» (σ. 513-531) καὶ περὶ τῆς δυνάμεως τῆς πίστεως ἐν τῇ ἱστορίᾳ (σ. 532-558), περὶ τῆς δυνατοῦτος εἰρήνης μεταξὺ τῶν διαφόρων κοινωνικῶν συστημάτων (σ. 558-578) καὶ περὶ τῆς πνευματικῆς καὶ οἰκονομικῆς ἐνότητος τῆς Εὐρώπης (σ. 579-592). Τὸ ἔργον τοῦτο, τοῦ ὁποίου τὴν σπουδαιότητα ἐμφαίνει καὶ ἡ συνοπτικὴ αὕτη δῆλωσις τοῦ περιεχομένου αὐτοῦ, καταλείεται διὰ διεξοδικῶν πινάκων ὀνομάτων καὶ πραγμάτων (σ. 593-605).

Ὡς δηλοῖ ἐν τῷ προλόγῳ τοῦ βιβλίου ὁ συγγραφεύς, ἀφετηρία τῶν περιεχομένων ἐρευνῶν του ἐγένοντο αἱ ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς κοινωνιολογίας τῆς θρησκείας ρηξικέλευθοι ἐργασίαι τοῦ Max Weber, τοῦ ὁποίου τὴν κατευθυντήριον γραμμὴν καὶ τὴν μέθοδον τῆς ἐρευνῆς ἐφήρμοσε καὶ εἰς τὸν ἕρπον τῆς εὐρωπαϊκῆς 'Ἀνατολῆς καὶ ἄλλαχού ὁ κ. Müller-Armack. Τὰ δὲ πορίσματα τῶν ἐρευνῶν αὐτοῦ τε καὶ τοῦ M. Weber ἀποτελοῦσι τὸν ἀντίποδα τῆς θεωρίας τοῦ ἱστορικοῦ ὀλισμοῦ τοῦ Marx, καθ' ὅσον ἀποδεικνύουσι τὴν ἀποφασιστικὴν ἐν τῇ κοινωνιολογικῇ ἐξελίξει τῆς ἀνθρωπότητος ἐπίδρασιν τοῦ πνευματικοῦ καὶ εἰδικώτερον τοῦ

θηρσκειυτικοῦ παράγοντος. Παραπέμποντες τὸν ἐνδιαφερόμενον περὶ τῆς ἐν τῷ χώρῳ τῶν ὀρθοδόξων λαῶν τῆς Ἑυρώπης ἐφαρμογῆς τῆς μεθόδου τῶν Weber-Müller εἰς ὅσα ἐγράψαμεν ἐν τῷ πρὸς τιμὴν τοῦ ἀειμνήστου Φ. Κουκουλέ ἐκδοθέντι ἐν ἔτει 1954 ἑορταστικῷ τόμῳ τῆς Ἐπετηρίδος τῶν Βυζαντινῶν σπουδῶν, ἐπὶ τῇ ἐλπίδι πάντως ὅτι ἀπὸ ἄλλου χώρου θὰ ἀσχοληθῶμεν λεπτομερέστερον ἐξ ἐπόψεως κυρίως θεολογικῆς περὶ τὴν ἐνδιαφερόσαν μονογραφίαν αὐτοῦ, κλείομεν ἐνταῦθα τὴν παρούσαν βιβλιογραφίαν τοῦ μετὰ χεῖρας περισπουδάστου ἔργου διὰ θερμῆς συστάσεως πρὸς τοὺς γερμανομαθεῖς θεολόγους καὶ κοινωνιολόγους, ὅπως προσέξωσι τοῦτο ἰδιαίτερώς.

II. I. ΜΗΡΑΤΣΙΩΤΗΣ

Sources Chrétiennes. Les éditions du Cerf. Paris.

1. Richard de Saint-Victor, La Trinité. Texte Latin, Introduction, traductum et notes de Gaston Sallet. 1959 Σελ. 526.

Πρόκειται περὶ ἐνδιαφέροντος τῆς ἱστορίας τῆς δυτικῆς θεολογίας ἔργου τοῦ ἱβ' αἰῶνος, προδίδοντος καὶ ἑλληνικὴν πατερικὴν ἐπίδρασιν.

2. Gelasius Ier. Lettre contre les Lupercales et dix-huit Messes du Sacramentaire Léonien. Introduction, Texte critique, traduction et notes de G. Pomenés 1959. Σελ. 276.

Ἐν τῷ τεύχει τοῦτω περιλαμβάνονται ἀφ' ἑνὸς μίᾳ ἐπιστολῇ τοῦ πάπα Ρώμης Γελασίου τοῦ Α' (492-496) ἐναντίον τῆς εἰδωλολατρικῆς ρωμαϊκῆς ἑορτῆς τῶν Λουπερκαλίων, εἰς τὸν ἑορτασμὸν τῆς ὁποίας παρεσύροντο καὶ χριστιανοί, καὶ ἀφ' ἑτέρου λειτουργικὰ κείμενα περιεχόμενα μὲν εἰς τὸ λεγόμενον Sacramentarium τοῦ πάπα Λέοντος, ἀνήκοντα δ' ὅμως ἐπίσης εἰς τὸν Γελάσιον, ἐν ταῖς ὁποίοις γίνεται ὑπαινιγμὸς εἰς τὰ Λουπερκάλια.

3. Adam de Perseigne, Lettres. Texte Latin, introduction, traduction, notes par Jean Bouvet. 1960 Σελ. 250.

Πρόκειται περὶ τῶν πνευματικῶν περιεχομένου ἐπιστολῶν τοῦ κατὰ τὴν ἱβ' καὶ ἀρχὰς τοῦ ιγ' αἰῶνος ζήσαντος καὶ παπικῆ ἐντολῇ συζητήσαντος μετὰ τοῦ γνωστοῦ πυρίνου Ἰταλοῦ σιστερριανοῦ ἡγουμένου καὶ ἐρμηνευτοῦ τῆς Ἀποκαλύψεως Ioachim da Fiore ἐπίσης σιστερριανοῦ μοναχοῦ Ἀδάμ, ἡγουμένου τῆς Perseigne.

4) Amédée de Lausanne, Huit Homélie mariales. Introduction et notes par G. Bavaud. 1960. Σελ. 240.

Πρόκειται περὶ ἀξιολόγων ὁμιλιῶν τοῦ ἐπίσης κατὰ τὸν ἱβ' αἰῶνα ζήσαντος ἀγίου Ἀμεδαίου, σοφοῦ ἐπισκόπου τῆς Λωζάννης, εἰς τὴν Θεοτόκον, αἰτίως ὁμιλία εἶχον εἰσαχθῆ καὶ εἰς τὴν θείαν λειτουργίαν τῆς Λωζάννης. Π. I. M.

Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου καὶ Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, Παραινέσεις πρὸς Ὀλυμπιάδα, Εἰσαγωγή—νεοελληνικὴ ἀπόδοσις—σχόλια ὑπὸ Παναγιώτου Στάμου. Ἐν Ἀθήναις 1960. Σελ. 160.

Ὁ θεολόγος καθηγητῆς καὶ νῦν γυμνασιάρχης κ. Π. Στάμος, τὴν ὥραιαν προσπάθειαν τοῦ ὁποίου, ὅπως καταστήσῃ τὸν ἑλληνικὸν λαὸν κοινωνὸν τῶν πνευματικῶν θησαυρῶν τῶν Ἑλλήνων πατέρων τῆς Ἐκκλησίας, ἐπανελημμένως ἀπὸ τῶν στηλῶν τούτων ἐξήραμεν, ἡ δὲ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν ἐπήνεσε, παρέχει ἐνταῦθα ἐν καλῇ νεοελληνικῇ ἀπόδοσει μετ' ἐκτενῶν εἰσαγωγῶν καὶ τινῶν σχολίων τὰς πνευματικωτάτας πραινήσεις πρὸς τὴν περιφρομένην «διάκονον» Ὀλυμπιάδα ἀφ' ἑνὸς μὲν Γρηγορίου τοῦ θεολόγου, ἀφ' ἑτέρου δὲ Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου. Π. I. M.

Τὰ νέα ἐνιαῖα κατηχητικὰ βοηθήματα τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος.

Ἀποτελεῖ ὄντως σταθμὸν εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς νεωτέρας κατηχητικῆς κινήσεως ἐν Ἑλλάδι ἡ ὑπὸ τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας ἐκδοσις τῆς νέας σειρᾶς Κατηχητικῶν βοηθημάτων προοριζομένων πρὸς χρῆσιν τῶν κατηχητῶν (1960). Ἡ ἐκδοσις αὕτη ἀποτελεῖ τὸν καρπὸν μακρᾶς προπαρασκευῆς, γενομένης κατόπιν ἀποφάσεως τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, ὑπὸ μεγάλης Ἐπιτροπῆς ἀποτελεσθεῖσης ἐκ τῶν μετεχόντων τοῦ Κεντρικοῦ Συμβουλίου τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας Σεβ. Συνοδικῶν Συνέδρων, τοῦ Γενικοῦ Διευθυντοῦ αὐτῆς, τῶν ἐιδικῶν καθηγητῶν καὶ ὑφηγητῶν τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, ἐκπροσώπων τῶν ἐν Ἀθήναις θρησκευτικῶν ὀργανώσεων καὶ ἄλλων προσώπων ἐχόντων μακρὰν κατηχητικὴν πείραν. Ἡ ἐπιτροπὴ αὕτη εἶχε σκοπὸν τὸν κατάρτισιν ἀναλυτικῶν προγραμμάτων δι' ἅπαντα τὰ κατηχητικὰ σχολεῖα ὄλων τῶν κύκλων βάσει τοῦ Ὁρθοδόξου παιδαγωγικοῦ ἰδεώδους καὶ τῶν πορισμάτων τῆς θρησκευτικῆς Ψυχολογίας τῶν παιδῶν καὶ ἐφήβων. Ἡ τοιαύτη συστηματοποιήσις καὶ ὁ συγχρονισμὸς καὶ συντονισμὸς τῶν τῶς ἀξιολόγως μὲν πλὴν κατατετημημένως καταβαλλομένων προσπαθειῶν εἶχεν ὡς ἀποτέλεσμα τοῦτο μὲν τὴν βαθυτέραν καὶ ἐπιστημονικωτέραν διερευνῆσιν τοῦ ὅλου κατηχητικοῦ ἔργου, διὰ τῆς συνεργασίας πάντων τῶν δυναμένων νὰ ἔχωσιν ἐγκυρον γνώμην, τοῦτο δὲ τὸν ὁμοίωμορον προγραμματισμὸν τοῦ ἔργου τούτου, ὥστε τὸ Κατηχητικὸν Σχολεῖον ν' ἀνυψωθῆ εἰς ἀνώτερον πνευματικὸν καὶ παιδαγωγικὸν ἐπίπεδον καὶ νὰ ἐπιτυγχάνῃ ἀσφαλέστερον καὶ ἀποτελεσματικώτερον τῶν ἐπιδιωκομένων σκοπῶν. Μία ἐκ τῶν ἐπιδιώξεων τῆς ἀνωτέρω ἀναφερομένης προπαρασκευαστικῆς Ἐπιτροπῆς ἦτο ὁ ἀρτιώτερος κατάρτισμός κατηχητῶν, χάριν αὐτῶν δὲ προεκλήρυνθη διαγωνισμὸς πρὸς συγγραφήν ἐγχειριδίων ἢ βοηθημάτων. Διὰ δὲ τὰ κατηχητικὰ σχολεῖα τῶν ἐργαζομένων ἐφήβων καὶ νέων κατηρτίσθη, νῦν τὸ πρῶτον, ἕνεκα τῶν ἐιδικῶν συνθηκῶν τῶν ἐν αὐτοῖς φοιτῶντων, ἰδιαίτερα σειρὰ κατηχητικῶν μαθημάτων, ποσοηροσομένων εἰς τὰς ἰδιαίτερας θρησκευτικὰς καὶ γενικώτερον τὰς ψυχικὰς ἀνάγκας αὐτῶν.

Εἶναι ἄξιον ἐξάρσεως, ὅτι τὰ ὑπὸ κρίσιν νέα κατηχητικὰ βοηθήματα ἀνταποκρίνονται περισσώτερον εἰς τὰ διαφέροντα καὶ τὰς θρησκευτικὰς καὶ ἄλλας ψυχικὰς ἀνάγκας τῶν νέων καὶ τῶν παιδῶν καὶ περιέχουσι διδακτικὸν ὕλικὸν πλουσιώτερον καὶ ποικιλώτερον, ἐν πολλοῖς δὲ διάφορον τοῦ παρεχομένου συνήθως εἰς τὰ δημοτικὰ σχολεῖα καὶ τὰ γυμνάσια. Συγχρόνως κατεβλήθη ὑπὸ τῶν κ. κ. συγγραφέων ἀξίεπαινος προσπάθεια ὅπως καταστή τὸ προσφερόμενον ὕλικὸν ὅσον τὸ δυνατόν ἐπαγωγόν, σαφὲς καὶ εὐκόλως ἀφομοιώσιμον. Γενικῶς τὰ νέα κατηχητικὰ βοηθήματα ἐμφανίζονται μεθοδικώτερα τῶν μέχρι τοῦδε ἐν χρήσει, παρὰ τὸ γεγονός, ὅτι ὀρισμένα τεμάχια φαίνονται ὑπερβαίνοντά πως τὴν ἀντιληπτικὴν δεκτικότητα τῶν κατηχητοπαίδων. Ἄλλ' ὅμως πρέπει νὰ λάβωμεν ὑπ' ὄψιν, ὅτι τὰ βοηθήματα ταῦτα προσεῖχονται διὰ τοὺς κατηχητὰς καὶ ὅτι οὗτοι πρέπει μελλοντικῶς νὰ καταρτισθοῦν εἰς τρόπον ὥστε νὰ ἔχωσιν τὴν ἰκανότητα τῆς ἐκάστοτε ἐπιλογῆς τοῦ πρὸς διδασκαλίαν προσφερομένου καὶ τῆς προσαρμογῆς αὐτοῦ εἰς τὴν ἀντιληπτικὴν ἰκανότητα τῶν τροφίμων, οἱ ὅποιοι σημειωτέον ὅτι, ὡς ἐκ τοῦ ἐφαρμοζομένου εἰσέτι συστήματος τοῦ τριετοῦς κύκλου καὶ τῆς διαφορᾶς ἐπομένως τῆς ἡλικίας αὐτῶν, δὲν παρουσιάζουσι οὔτε τὰ αὐτὰ διαφέροντα οὔτε ὁμοίωμορον πνευματικὴν ἀνάπτυξιν. Πάντως αἱ τυχόν ἐμφανιζόμενα μικρὰ ἐλλείψεις εἶναι τόσον ἐπουσιάζεις, ὥστε δὲν δύνανται νὰ μειώσουν τὴν ἀξίαν τοῦ ἐπιτεύγματος. Καὶ τοῦτο δὲ πρέπει ἐπίσης νὰ ἐξαρθῆ, ὅτι ἡ καλλιτεχνικὴ ἐμφάνισις τῶν νέων κατηχητικῶν βοηθημάτων εἶναι ἀπὸ πάσης ἐπόψεως καὶ λίαν καλαισθητικὴ καὶ ἀνάλογος πρὸς τὸ ἀξιολόγον περιεχόμενον αὐτῶν.

John E. Rexine, Religion in Plato and Cicero, New York; Philosophical Library, pp. 72.

Τὸ παρὸν ἔργον, ἕπερ φέρει τὸν γενικὸν τίτλον «Ἡ Ἐρησκεία παρὰ τῷ Πλάτῳ καὶ τῷ Κικέρωνι», εἶναι μίᾳ συγκριτικῇ μελέτῃ τοῦ θέματος τῆς ἐρησκείας, μὲ τὰς διαφόρους αὐτοῦ ὑποδιαίρεσεις, παρὰ Πλάτῳ καὶ Κικέρωνι, ὡς ἐξάγεται μόνον ἐκ τῶν ἔργων ἀμφοτέρων περὶ τῶν Νόμων. Ἐκτὸς τῶν προεισαγωγικῶν (σελ. 1-5), ὑπάρχουσι τὰ κεφάλαια: Ἡ Ἐρησκεία εἰς τοὺς Νόμους τοῦ Πλάτωνος (σελ. 6-23), ἡ Θεολογία τοῦ Ἰ' Βιβλίου τῶν Νόμων τοῦ Πλάτωνος (σελ. 24-32), ἡ Ἐρησκεία εἰς τοὺς Νόμους τοῦ Κικέρωνος (σελ. 33-47), ὁ Κικέρων καὶ ἡ Ρωμαϊκὴ Ἐρησκευτικὴ Πράξις (σελ. 48-51), Πλάτων καὶ Κικέρων: Γενικά Συμπεράσματα (σ. 52) καὶ τὸ ἀνεξάρτητον κεφάλαιον ἡ Πλατωνικὴ Ἀντίληψις περὶ τῆς Ποιήσεως (σελ. 53-63).

Ἡ Ἐρησκεία παρ' ἀμφοτέροις τοῖς φιλοσόφοις ἐμφανίζεται ἐξασφαλίζουσα τὴν εὐνομίαν τῆς πολιτείας. Ὡς ἐκ τούτου καὶ κάθε παράβασις τῆς κρατούσης ἐρησκευτικῆς τάξεως θεωρεῖται πράξις ἀντίθετος πρὸς τοὺς νόμους αὐτῆς. Εἰς τὴν σύντημον καὶ περιεκτικὴν ταύτην ἀναλυτικὴν ἐργασίαν ὁ ἀναγνώστης ἀνευρίσκει τὰς σκέψεις τῶν δύο φιλοσόφων περὶ τῶν θεωρητικῶν στοιχείων τῆς ἐρησκείας, ἀλλὰ πρὸ πάντων τὰς κρίσεις αὐτῶν ἐπὶ τῶν πρακτικῶν αὐτῆς ἐκδηλώσεων. Ὁ μὲν Πλάτων, σεβόμενος τὰ κρατοῦντα, ἀκολουθεῖ καὶ ἐνταῦθα τὰς φιλοσοφικὰς αὐτοῦ ἀρχὰς καὶ ἐπιζητεῖ τάξιν, εὐνομίαν καὶ πειθαρχίαν, ὁ δὲ Κικέρων, ἀκολουθῶν ἐν οὐκ ὀλίγοις τὸν Πλάτωνα, συμφωνεῖ ἄλλοιον πρὸς τὴν παρὰ τοῖς Ρωμαίοις καθεστηκυῖαν τάξιν.

Τὰ ἐκ τοῦ Πλάτωνος χωρία μεταφράζονται εἰς τὴν Ἀγγλικὴν. Ὁ γράφων θὰ ἠύχετο τὸ αὐτὸ νὰ ἐγίνετο καὶ διὰ τὰς παραπομπὰς ἐκ τοῦ Κικέρωνος, αἵτινες παρατίθενται πρωτοτύπως Λατινιστί, ἐφόσον ἡ μελέτη αὕτη ἀπειθύνεται οὐχὶ μόνον πρὸς τοὺς εἰδήμονας, ἀλλὰ καὶ τὸ εὐρύτερον ἀναγνωστικὸν κοινόν.

Ἡ μετὰ χεῖρας ἐργασία ἐδημοσιεύθη εἰς τὴν σειρὰν τῶν ἐν Ἀμερικῇ ἐκδόσεων τῆς Φιλοσοφικῆς Βιβλιοθήκης καὶ τιμᾷ τὸν συγγραψάντα κ. Ἰωάννην Ρεξίνην, ἐκ τῆς Νέας Γενεᾶς τῶν ἐν Ἀμερικῇ Ὁμογενῶν, ἕστις ἀπόφοιτος ὢν τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Χάρβαρτ, εἰς τὴν Ἀρχαίαν Κλασσικὴν Φιλολογίαν, καὶ ἐνδιατρίψας ἐπὶ ἐν ἔτος εἰς τὴν Ἑλλάδα, σήμερον διδάσκει εἰς τὸ αὐτὸ Πανεπιστήμιον καὶ τὴν ἡμετέραν Θεολογικὴν Σχολὴν ἐν Βοστώνῃ καὶ εἶναι γνωστὸς ἐκ τῶν δημοσιευομένων μελετῶν, ἔθρων καὶ βιβλιοκρισιῶν αὐτοῦ εἰς τὰ ἐν Ἀμερικῇ ἐκδιδόμενα ἡμέτερα καὶ λοιπὰ περιοδικά.

ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ Θ. ΣΤΑΥΡΙΔΗΣ